

אהל רחל

יוצא לאור לעילוי נשמת

מרת רחל לוי בת תמרה ז"ל

נלב"ע ט' אדר ב' התשס"ה

דעתך חשובה לנו r0548474308@gmail.com

תזריע תשפ"ב

תמיד שאלת את עצמך!!!

מה שיסבירו לך פיוט זה
לליל הסדר?

מדוע אמרים פיוט זה
דווקא בסוף הסדר?

מדוע תמיד, האבא החזיל וכו'

קישיות בפסח...
הגיע הזמן לתת מענה
לכל הקישיות שלך!

בהתרה זו תמנצא את כל
התשובות על דרך הדרוש
המוסר והתלפול.

בשורה טובה לשוחרי התורה

הופיע ויצא לאור
הגדה של פסח
"גדי מקולס"

וכו מ"ג פירושים נפלאים על הפיוט
"חד גדיא"

ניתן להשיג אצל המחבר
r0548474308@gmail.com

חד גדיא חד גדיא
הפיוט הקדוש הזה שנתקבל בכל קהילות ישראל
ונשמע בכל בית יהודי בשמחה ובצהלה בסוף
עבודת הקודש של ליל הסדר.
אך מי יודע?
להסביר משלי חכמים וחידותם. מה שייכותו של
פיוט זה לליל הסדר? מדוע דווקא בסופו של ליל
הסדר?
מיהו האבא, הגדי, החתול, הכלב, המקל וכו'? כל
כך הרבה תהיות ושאלות!
וכידוע שאלות בפסח.

בהגדה שלפניכם "גדי מקולס" בא יבואו ברינה
לקט נפלא של פירושים מתוקים ונחמדים בקצרה
ובארוכה. אם על דרך הדרוש ועבודת השם, אם על
דרך הגימטריאות והפרפראות, ואם בדרך הפלפול.
יזכה הקורא להבין במשך ימי החג הקדוש, ואף
שליש יום לפני משלי חכמים וחידותם.
כל התשובות בהגדה שלפניכם.
בהגדה של פסח "גדי מקולס" תזכו לקיים לא רק
הגדת לבנך אלא גם והגדת לעצמך.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב ג)

שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע איזה מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם?
אמר ליה, של בשר ודם נאים.

אמר ליה, הרי השמים והארץ, יכול אתה לעשות נאים מהם.

אמר ליה, לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא דברים
שהם מצויים בבני אדם.

אמר ליה, למה אתם מלים, א"ל, אף אני יודע שעל דברים אלו אתה שואל, ולכך הקדמתי
ואמרת לי שמעשה בשר ודם נאים משל הקב"ה. הביאו לו שבולים וגולסקאות, אלו מעשה
הקב"ה ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים.

א"ל הואיל והוא חפץ במילה, למה אינו מהול ממעי אמו.

א"ל לפי שלא נתן הקב"ה לישראל את המצוות אלא לצרף בהם. וכך אמר דוד "אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו". (ילקוט תקמ"ו).
וצ"ב.

ביאור א'

בספר **ויבא יהודה** ונראה ליישב ע"פ מה שאמרו בגמרא (נדריים לא): קונם שאני נהנה לערלים, אסור במולי גוים קונם שאני נהנה למולים מותר במולי גוים, שנאמר (ירמיה ט כה) כי כל הגוים ערלים. ואמרו בגמרא ע"ז (כו). שגוים אע"פ שהם נימולים הרי הם כאילו לא מלו. ומבואר בזה שהמילה אינה הסרת ערלת הבשר לבד, אלא מצות מילה היא המסירה את הערלה ומתקנת את האדם, לכן גוי שלא שייך במצוה מילתו אינה כלום.

ואותו רשע שאל את רע"ק, מתוך שסבר שעיקר המילה היא התוצאה, כי חשב שהקב"ה חפץ בתוצאת המצוות. והשיבו רע"ק שאין הדבר כן, אלא הקב"ה חפץ בעצם עשיית המצוה, כי הוא רוצה לצרף ולתקן אותנו ע"ז, ולכן לא נתקן האדם ע"י תוצאת המילה, אלא ע"י עצם מצות המילה. ובזה אנו נצרפים ונתקנים ונבדלים מהאומות.

כי מצות המילה היא ההבדלה בין ישראל לעמים, וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה ב) שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו, אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת גופם, כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם, אשר מוצאם ומובאם איננו שוה. והעם הנבחר חפץ השם יתברך להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם ולא בראו שלם מבטן, לרמז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו

וביאור הענין נראה כמו שאמרו בגמרא (יבמות סא). אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. וביאר ר"י אברבנאל (מעניני הישועה מ"ח ת"ה, ועוד) שהאומות נחשבים כבעלי חיים ביחס לישראל וכתבו בתוספות (ע"ז ה ע"א ד"ה אין) שמשמות ישראל ונשמות הגוים אינן באות ממקור אחד. וכיון שחלוקים אנו מן האומות במהות ואיכות נשמתנו, רצה הקב"ה שיהיה חילוק גם במהות ואיכות הגוף, לכן ציוה אותנו להסיר את הערלה מגופנו. כי אמנם המילה היא מצוה ככל המצוות, אך היא גם עיקר החילוק בין ישראל לאומות. לכן אמרו בגמרא (יבמות מו). שגר שטבל ולא מל אינו גר. וכן השוותה התורה את הערל לבן נכר לגבי קרבן פסח, שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו (שמות יב) כי השינוי והחילוק מהאומות הוא עצם הכניסה לכלל ישראל.

ובזה נבין טעם נוסף למה לא ברא הקב"ה את האדם מהול, כי המילה היא יסוד ושורש להעמדת האדם בדרך ישרה, וצריכה היא להיעשות ע"י האדם מתוך בחירתו לעבוד את ד'.

ואע"פ שהמצוה מוטלת על האדם למול את עצמו אם גדל ולא נימול (קידושין כט). תחילת המצוה היא על האב למול את בנו, כי הוא זה הצריך להעמיד את בנו בדרך ישרה, ואם יעשה כן כראוי ימשיך כך הבן כל ימי חייו, שנאמר (משלי כב ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה

וע"י במשנה ברורה (סי' שי' סקט"ו) שכתב שאין עצה היאך יחזיר המוהל את הסכין לביתו בשבת כיהיא מוקצה, ולכאורה היה אפשר להקנות אותו לגוי מערב שבת, ולגוי אין דין מוקצה (סי' שי' ס"ב) אכן נראה שאע"פ שהיה אפשר לעשות כך מעיקר הדין, מכל מקום אין זה סימן טוב למולו ולהכניסו לקדושת ישראל ע"י כלי של גוי. [ובפרט לפי מה שיש הנוהגים שקודם שממנה

האב את המוהל להיות שלוחו, מגביה את הסכין וזוכה בה, שבזה ניכרת השליחות, א"כ א"א שתהיה של גוי].

ביאור ב'

בספר **בצל חמדה** - אוירבך. עמלק אינו "ירא אלוקים" אלא כופר בבחירה, וכמו שמוכר בספרים שעמלק בגימטרי' ספק, שמטיל ספק בכל מעשה האדם וטוען שאינו שליט עליהם אלא מוכרח לעשותם ממילא לית דין ולית דיין.

משום כך זלזל עמלק במצות מילה, כפי שמוכר בחז"ל שזרק ערלותיהם של ישראל כלפי מעלה. ולכאורה מדוע דוקא במצות מילה זלזל עמלק.

אלא ביאור הדבר נראה על פי מה שמצינו במדרש (תנחומא פר' תזריע סי' ז): שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: איזה מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם.

א"ל, של בשר ודם נאים, א"ל טורנוסרופוס הרשע: הרי השמים והארץ יכול אתה לעשות כהם א"ל ר' עקיבא: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות, שאין שולטין בהן, אלא בדברים שהן מצויין בבני אדם. א"ל: למה אתם מולים! א"ל אף אני הייתי יודע שאתה עתיד לומר לי כן, לכך הקדמתי ואמרתי לך מעשה בשר ודם הם נאים משל הקב"ה", עי"ש כל המדרש.

טורנוסרופוס הרשע, שהיה רומי מזרע עשו, טען שהכל נמשך אחר הטבע ואין לאדם שום אפשרות לשנות את הטבע. הוא כפר בבחירת האדם וסבר שהאדם מוכרח בכל דבר ללכת אחר טבעו הגשמי ואינו יכול לפעול נגדו. משום כך סבר שאין לאדם לשנות את גופו ולהסיר את הערלה שנולד עמה.

אבל רבי עקיבא ענה לו שטעות בידו, ואדרבה, במצות מילה גילה לנו הקב"ה את רצונו שדוקא ישתמש האדם בבחירתו לשנות את הטבע. כיון שכך, מעשיו של האדם נאים מאד, כי אינו מוכרח במעשיו אלא בכוחו להתגבר על הטבע, והוא מצווה לזה.

לכן, המצוה הראשונה המתקיימת אצל היהודי היא ברית מילה, כי כל התורה מיוסדת על יסוד ועיקר זה של בחירת האדם, אשר מתגלה במצות המילה.

עמלק, לעומת זאת מזלזל דוקא במצות מילה, כי מצוה זו מנוגדת לכל שיטתו המוטעית והעקומה, ועמלק אותיות "מעוקל" כי כפירתו בבחירת האדם היא שיטה עקומה ונפסדת שעל ידה יכול לתרץ את עצמו ולטעון שכל הרע שעושה אינו באשמתו.

משום כך עמלק הוא שורש הרע בעולם, ויש חיוב למחות את זרעו, כי כאמור הוא הגורם לכל הרע שבעולם ע"י כפירתו בבחירת האדם ובאחריותו על מעשיו.

ואכן על מלחמת עמלק נאמר: "אשר קרך בדרך", ופירש רש"י לשון מקרה, כי אצל עמלק הכל מקרה כביכול דברים קורים מעצמם.

זו גם הסיבה שהמן הפיל פור, גורל, שהוא מעשה בלי שום חשבון ומחשבה, להראות שאין לאדם כח של בחירה אלא הדברים נעשים מעצמם, והיום של נצחוננו, ח"ו, ייקבע על ידי מקרה בעלמא ללא כל בחירה.

בא נס פורים וגילה שזו טעות מוחלטת אין מקרה בעולם ויש כח ביד האדם לבחור בטוב או בהיפך ממנו.

ביאור ג'

בספר בני חביבי - פיינהדלר. מה רצה טורנוסרופוס הרשע להוכיח בשאלתו המתגרה: אלו מעשים נאים יותר, מעשי הקב"ה או מעשי ידי בני אדם.

מה היתה כוונת רבי עקיבא בתשובתו שבני אדם יכולים ליצור שמים וארץ מה היתה כוונתו באמרו שמעשי בני אדם נאים יותר, כאשר ברור לכל שהאדם אינו יכול להתחרות עם ה' מה רצה טורנוסרופוס הרשע להוכיח בשאלתו לגבי ברית מילה מה היתה תשובתו של רבי עקיבא מדוע המצוות מטהרות אותנו

האדם נברא לעשות רצון ה'

שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם אמר ליה: של בשר ודם נאים.

טורנוסרופוס ניסה להוכיח שהמצוות מיותרות, כיון שאיננו יכולים להוסיף מאומה לעולם שנברא בידי ה' לדעתו, יש בקיום מצוות מסוימות פגיעה בכבוד שמים, כגון ברית מילה, המחוללת שינוי בבריאה. כביכול אנו אומרים שה' לא יודע ח"ו כיצד לברוא אותנו ואנו "בחכמתנו האינסופית" עומדים לתקן את מעשיו.

תשובתו של רבי עקיבא, כי האדם אינו יכול לברוא שמים וארץ, מרמזת על כך שמעשהבני אדם הינם קיום רצון ה', וללא מעשיהם לא היה רצון ה' מגיע לכדי השלמה עובדה זו היא ההופכת את מעשינו לגדולים וכבירים. ה' אומר לנו מה לעשות, ובמובן מסוים אנו כביכול גדולים עוד יותר ממנו יתברך, לגבי אותה פעולה, שהרי רק אנו יכולים לקיים את מצוותו. אבל ה' לא ציוה עלינו לברוא שמים וארץ, לפיכך, האדם אינו חסר מאומה מכך שהוא אינו מסוגל לעשות זאת. כמובן, ברור שבני אדם אינם גדולים מה', ואין לערוך כל השוואה או תחרות ביניהם שהרי בני אדם תלויים באופן מוחלט בקב"ה. אך הנקודה כאן היא, שיש צורך בבני אדם בעולם כדי שיקיימו את המצוות, והקב"ה השאיר חלקים מן הבריאה בלתי מושלמים בכוונה תחילה, כדי שבני האדם יוכלו לקיים מצוות ובכך לקיים את רצון ה' יתברך.

גויים אינם נמולים, ולכן טורנוסרופוס ביקש להוכיח שהיהודים טועים בכך שהם מקיימים ברית מילה באומרו שאילו ברית מילה היה רצון ה', הוא היה, בורא את האדם מהול. לטענתו, כיון שה'לא עשה כך, הוא בוודאי אומר לנו בכך שהוא מעדיף שבני האדם יישארו ערלים. טורנוסרופוס "חזיק" את טענתו ברמיזה שאם אנו בכל זאת מלים את עצמנו, אנו פועלים בכך נגד רצון ה',

מדוע ה' ברא את האדם ערל

אמר ליה: למה אתם מלים? אמר ליה: אף אני יודע שעל דברים אלו אתה שואל, ולכך הקדמתי ואמרת לך שמעשה בשר ודם נאים משל הקדוש ברוך הוא.

תשובתו של רבי עקיבא לטורנוסרופוס היתה, שה' ברא את האדם עם ערלה, כדי שיהיה חייב להיפטר ממנה, על-מנת לעשות רצון ה'. ה' רוצה שנתאמן בעשיית רצונו אילו הכל היה נברא בצורה מושלמת, ללא כל צורך לעשייה כלשהי מצדנו, לא היינו זוכים לאימון חיוני זה בעשיית רצון ה', וכך היה חסר לנו מימד רוחני של קבלת מרות. ה' השאיר עבורנו דבר מסויים לעשותו, ואנו מסוגלים לקיים את רצונו, תחת הדרכתו והכוונתו.

מדוע המצוות הרבות מטהרות ומזככות אותנו? בתוך האדם מצוי יצר הרע, שמפתה אותו לא לשמוע לרצון ה'אלא לעשות כל דבר שגורם לו הנאה. תפקידו של האדם הוא להכניע את יצרו, הרע ולעשות רצון ה'. המצוות הרבות שניתנו לנו משמשות כולן כשיעורים המובילים אותנו לאותה מטרה. ככל שתהיינה לנו מצוות רבות יותר, כך נטיב להתאמן בציינות לרצון ה' במקום לנהוג לפי רצונו האישי. לפיכך, ככל שתרבינה המצוות כך נוכל טוב יותר להשלים את עצמנו.

כך השיב רבי עקיבא לטורנוסרופוס הרשע. כמובן, ה' יכול היה לברוא את האדם מהול, בדיוק כפי שהוא יתברך ברא את גוף האדם כולו על מליוני תאיו וכלי הדם שבו וכל המערכות המורכבות שבתוכו. אבל רצון ה' היה להשאיר חלק זה בלתי גמור, כדי שאנו נוכל לקיים את המצוה בעצמנו. במובן זה, אכן מעשה האדם גדולים ממעשה הקב"ה, כיון שה' השאיר את מעשיו בלתי גמורים וממתין לאדם להשלימו.

ציווי לילדים מטהר אותם

לימוד זה נכון באותה מידה לגבי חינוך ילדינו. כאשר אנו מצווים לילדינו לעשות דבר מה, אנו מאפשרים להם ללמוד כיצד מציינים וכיצד הם יכולים להכניע את רצונם האישי לרצון מי שמבוגר וחכם מהם. שמיעה בקול הוריו תציל את הילד מבושות וכשלונות בחייו, ויתכן שזהו אחד מהטעמים למצוות כיבוד הורים.

לפעמים מנסים הילדים להתווכח עם הוריהם ולהוכיח להם שהוראותיהם אינן נכונות לעולם אל תינסו לוויכוח עם ילדכם על מה שביקשתם ממנו לעשות. בכך תוכיחו לו למעשה שאפשר לנהל משא ומתן על הוראותיכם. יכול להיות שילדכם יטען: אבל מדוע עלי לעשות זאת, כאשר יש סיבה כזו וכזו שלא לעשות זאת? עליכם להשיב לו: אתה חייב, מפני שאמרת לי לעשות זאת, ולא משום סיבה אחרת.

כאשר תגיבו כך, ילמד הילד שאין מקום לוויכוחים כאשר ההורים אומרים משהו. אתם ההורים, וסמכותכם אינה מוטלת בספק. אולי הוא לא מבין זאת, או שאינו מעריך זאת, אבל אסור לכם לשנות את דעתכם בגלל הרצון שלו. שמיעה בקול ההורים הינה הכשרה מצויינת ללמוד לשמוע בקול ה' ולעשות את רצונו. פעמים רבות האדם היה מעדיף לנהוג לפי רצונו האישי, אך כאשר הוא מחנך את עצמו לשמוע בקול הוריו, הוא לומד לקח חשוב - להכניע את רצונו האישי לרצונה של סמכות גבוהה ממנו.

ה' לא נותן לנו מצוות שאיננו מסוגלים לקיימן, כפי שאומר הפסוק: "לא בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו". ה' אינו דורש מאתנו דרישות בלתי סבירות. כל מצוותיו נמצאות בהישג ידינו. לולי כן, לא היינו נתבעים לשאת באחריות על קיומן, כפי שאמרו חז"ל: "אנוס רחמנא פטריה", כלומר, מי שאינו מסוגל לקיים מצוה, פטור מקיומה.

חנכו את ילדיכם למשמעת

מורה בעלת נסיון נהגה להיכנס לכיתה ולבקש מאחת הילדות לפתוח חלון או לסגור את הדלת. אלו היו דברים שאי אפשר היה להתווכח עליהם, וכך קיבלו התלמידות הכשרה לשמוע ולמלא אחר הוראות, ולקבל את סמכותה של המורה. ואז, כאשר המורה ביקשה מהן דבר שאולי היה ניתן להתווכח לגביו, היה זה לאחר שהורגלו לשמוע ולציית, ולכן הן לא פקפקו בתבונה שבדבריה, גם כאשר היה מקום להטיל ספק.

אותו כלל נכון לגבי ילדים בבית. צוו על ילדכם לבצע משהו שהוא אינו יכול להתווכח עליו. לדוגמא, אמרו לו לאכול את מנת הגלידה שלו, או להתלבש. אלו דברים פשוטים שאין מה להתווכח עליהם, אך בכך הוא שגילה, כדי שירגיש שהוא ביצע משהו חשוב. אם תתחילו להסביר כל דבר שאתם דורשים, יתברר לכם שאתם נקלעים לוויכוחים בלתי פוסקים עם ילדיכם. הבית אינו מועדון לפיתוח כשרונות הוויכוח והנאום. במסגרת זו של הבית, ההורים הם הסמכות היחידה. כאשר הם דורשים משהו, חובה לבצעו. כהורים, אל תתנו הסברים כלשהם, אלא השמיעו הוראות ברורות.

באיזו נימה אתם מדברים

נימת הקול חשובה מאוד. אל תצוו בקול מהסס ונכנע, או בצורת שאלה. אל תאמר, האם את מוכנה להואיל בטובך ולעזור לי, ולהשליך את האשפה שאלה כזו נשמעת כאילו את מתחננת. אל תאמר: האם נראה לך שיש לך מספיק זמן לעזור לי היום אחר הצהריים? כמובן שלילד לא יהיה מספיק זמן, כיון שהשארית זאת לשיקול דעתו ההוראות שלכם חייבות להאמר בקצרה, בקול מצווה וברור, בלי שיישאר כל ספק מה אתם רוצים ומתי אתם רוצים שהדבר יתבצע.

ישנם הורים שסבורים כי גישה זו איננה דמוקרטית, וכי עליהם להעניק לילדיהם זכויות שוות בכל הקשור להחלטות המתקבלות בבית. זו סברה מוטעית. ילדיכם זקוקים ליד סמכותית חזקה, כדי שהם יוכלו לגדול למבוגרים מסודרים וממושמעים. לא משנה מה הם טוענים, למעשה הם מרגישים בטוחים כאשר ההורים שולטים בבית ומנהלים את חיי המשפחה ביד רמה. ילד שהוריו אינם חזקים, מרגיש אבוד וחסר הגנה. עליו לדעת שהוריו יודעים מה הם רוצים ממנו, ושם מתכוונים ברצינות למה שהם אומרים.

אל תתנו פקודות שגויות

עלינו לשקול את המצב בזהירות רבה, לפני שנבקש משהו מילדינו. לעולם אל תבקשו מילדכם משהו שיהיה לו קשה מדי לבצע. עליכם תמיד לשקול את כוחותיו ולהחליט האם הוא אמנם מסוגל לבצע את הדבר שברצונכם לבקשו. אם תדרשו ממנו משהו שמעבר ליכולתו, תאבדו את אמונו, והוא לא יציית אפילו לדברים שהוא מסוגל לבצע בקלות.

לדוגמא, אל תבקש מבנך ללמוד במשך שעות רבות מכפי שהוא מסוגל ללמוד, או להתלבש בצורה שונה מחבריו, או לצאת לשליחויות שונות עבורך ללא גבול. אם אתה סבור שעליו ללמוד יותר, אתה יכול להכין עבורו תוכנית שמתאימה לצרכיו האישיים ואינה מהווה נטל כבד מדי עבורו. אם הנך סבור שסגנון הלבוש - של חבריו אינו הולם אזי החברים של בנך אינם בסדר, ועליך מוטל למצוא לו חברים אחרים או לעבור דירה. לעומת זאת, אם תדרשו ממנו להתלבש בצורה שונה מחבריו, יתכן שבקשה זו היא מעבר ליכולת שלו. גם השליחויות שאתם מבקשים ממנו לבצע, חייבות להיות מוטלות במתינות, ואין להעמיס עליו יותר על המידה.

אל תהיו קפדנים מדי

אמנם, קבלת מרות ההורים חשובה מאוד, אך עלינו להיזהר שלא להיות שתלטנים מדי, שמא ייווצר אצל הילד רושם כאילו איננו אוהבים אותו. עלינו לשלב את אהבתנו לילדים בתוך הקפדנות, כך שהילד לא ישכח שאותה קפדנות שאנו מבטאים היא רק לטובתו, וכי היא נובעת מאהבתנו אותו.

חז"ל אומרים שעלינו לנקוט בדרך "שמאל דוחה וימין מקרבת". כלומר, יד ימין שהיא החזקה מבין השתיים, צריכה להפגין את אהבתנו, כיון שהאהבה היא הצורך החשוב ביותר לילד. אבל, אי אפשר לבטא אהבה לילד ללא כל קפדנות, שהרי שבמקרה כזה יתעורר אצלו אי-רצון לציית. לפיכך, יד שמאל - החלשה יותר - צריכה לשמש כיד "המרחיקה" משום שבאמת איננו רוצים להרחיקו מעלינו לגמרי, אלא רק לחנכו למשמעת.

עלינו להיזהר שלא לבלבל בין אהבה לקפדנות. לדוגמא, אם מתעורר צורך להעניש את הילד, אל תחייכו בשעת הענישה. זו אכזריות. הילד לא נהנה מהעונש, ואם הוא יראה אתכם מחייכים, הוא עלול לחשוב שאתם פשוט סדיסטים. במקום זאת, אפשר לומר לו בפשטות: "הלוואי שלא הייתי צריך להעניש אותך, מפני שאני אוהב אותך באמת אבל התנהגותך לא משאירה בידי כל בררה". לאחר שהעונש הסתיים, אפשר לשוב ולבטא כלפיו אהבה, בדיוק כמו קודם לכן, וחייבים לסלוח לו בלב שלם. אל תזכירו לו את חטאיו הקודמים. תזכורות אלה אינן נעימות והן בלתי הוגנות. אם הוא כבר "שילם" על טעויותיו, הוא זכאי לפתוח דף חדש.

בדיוק כפי שהמצוות הרבות שאנו מקיימים מזככות ומצרפות אותנו, כך אף הילד הלומד לציית להוריו מיטהר ומזדכך. כך הוא לומד להיות יהודי ירא שמים.